

rimizin geleneksel bağlarının incelenmesi ve imgesel değişkenliğinin açığa çıkması için yapılacak çalışmalar da ilginç sonuçlar ortaya koyacaktır.

Kaynaklar

- AĞAOĞLU, Adalet (1996) *Fikrimin İnce Gülü*, İstanbul: Oğlak Yayıncılık.
- ALKAN, A.Turan (1996) "Çek Faytoncu", *Osmanlı Ansiklopedisi V*, İstanbul: İz Yayıncılık.
- APAYDIN, Talip (1973), *Sarı Traktör*, İstanbul: Varlık Yayınları.
- BELGE, Murat (1994) *Edebiyat Üstüne Yazılar*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- FINN, Robert P. (1984) *Türk Romanı*, İstanbul: Bilgi Yayınları.
- GÜRBİLEK, Nurdan (2001), *Kötü Çocuk Türk*, İstanbul: Metis Yayınları.
- İLERİ, Selim (1978) *Çağdaşlık Sorunları*, İstanbul: Günebakan Yayınları.
- MORAN, Berna (1983) "Araba Sevdası", *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- NACİ, Fethi (1990), *Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme*, İstanbul: Gerçek Yayınevi
- PARLA, Jale (1990) *Babalar ve Oğullar- Tanzimat Romanın Epistemolojik Temelleri*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- PARLA, Jale (2002), *Babalar ve Oğullar*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- PARLATIR, İsmail (1986), *Recai-zâde Mahmut Ekrem*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- RECAİZEDE Mahmut Ekrem (1985) *Araba Sevdası*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- TANPINAR, A. Hamdi (2001) *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Çağlayan Kitabevi
- TEKİN, Latife (1990) *Buzdan Kılıçlar*, İstanbul: Metis Yayınları.

ÇUVAŞÇA BİR ÖYKÜ: SALTAK ARIMI

Emine YILMAZ* -Nurettin DEMİR**

Zusammenfassung: Dieser Beitrag enthält die Transkription, die Übersetzung ins Türkische und das Glossar der Erzählung "Soldaten Frau" des tschuwaschischen Autors Mihail Belov und der kurzen Information über ihn. Prof. Dr. Johannes Benzing benutzte sie an der Universität Mainz im Fach Turkologie als Seminar material. Deshalb beinhaltet das Original eine deutsche Übersetzung und sehr kurze Kommentare von J. Benzing, die hier nicht mitberücksichtigt worden sind. In dem Glossar wurde morphophonemische Veränderungen mitberücksichtigt, um seine Benutzung zu erleichtern. Der Beitrag beabsichtigt brauchbare tschuwaschische Materialien für Interessenten, Lehrende und Studierende der Turkologie vorzulegen.

Schlüsselwörter: Tschuwaschisch, Mihail Belov, Erzählung, Türk Sprachen, Transkription, Übertragung, Glossar, Turkologie.

Özet: Bu çalışma Çuvaş yazar Mihail Belov'un "Asker Karısı" adlı öyküsünün yazı çevrimi, Türkiye Türkçesine çevirisi ve sözlüğünü içermektedir. Öykünün Kiril harfli orijinal metni J. Benzing'in Johannes Gutenberg Üniversitesi, Türkoloji Bölümü'nde okumuş olduğu Çuvaşça metinlerden seçildiği için Almanca çevirisi de bulunmaktadır. Sözlük bölümü, kullanımı kolaylaştırmak amacıyla, Çuvaşçada çok karşılaşılan morfofonemik değişimleri de göstermektedir. Çalışma genel olarak Çuvaşça öğretmenlere, Türkoloji öğrencilerine ve özel olarak Çuvaşçaya ilgi duyanlara kullanılabilir malzeme vermeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çuvaşça, Mihail Belov, öykü, Türk dilleri, transkripsiyon, çeviri, sözlük.

GİRİŞ

Bu çalışma, 1972/73 yılı güz döneminde Johannes Gutenberg Üniversitesi, Türkoloji Bölümü'nde okutulmuş olan "Çuvaşça Metinler" adlı ders için Prof. Dr. Johannes Benzing'in seçtiği Çuvaşça metnin yazıçevrimi, Türkçeye çevirisi ve sözlüğünü içermektedir. Orijinal metin, Çuvaş yazar Mihail Belov'un yaşam öyküsü, eserleri hakkında kısa bilgi içeren bir bölüm ve onun "Asker Karısı" adlı öyküsünün Kiril harfli Çuvaşça metni, Almancaya çevirisi ve J. Benzing'in kısa notlarından oluşmaktadır. Biz bu çalışmaya notları dahil etmedik.

Kısa bir metin olduğu için dizin değil sözlük hazırlanması tercih edilmiştir. Ancak Çuvaşçanın eklenmede gösterdiği çok sayıda değişiklik nedeniyle, okuyucunun metinde geçen ve morfofonemik değişme gösteren herhangi bir sözcüğü sözlükte kolayca bulmasını sağlayacak bir yöntem izlenmiştir. Örneklendirirsek: "el" anlamındaki kelime Çuvaşçada *al* biçimindedir. Kelime ünlüyle başlayan bir ek alınca *al-line*, *allisem*, *allisençe* gibi yapılar karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda kelimenin

* Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi.

** Doç. Dr., Başkent Üniversitesi.

ekli şekilleri (*alline, allisem, allisençe* vb.) doğrudan sözlüğe alınmış ve *alî* köküne gönderme yapılmıştır. Aynı şekilde *tıvaşşı* biçimi *tu-* köküne, *sakka* biçimi *sakî* köküne gönderilmiştir, vb.

Yine Çuvaşçada kökün eklenmede değişmesi nedeniyle kişi, dönüşlülük ve işaret zamirlerinin metinde geçmiş olan tüm çekimli biçimleri sözlüğe alınmıştır: *epî* “ben”, *man* veya *manîn* “benim”, *ham* “kendimin” vb.

Çuvaşçada çok yaygın kullanılan birleşik fiiller madde başı olarak alınmıştır. Bununla birlikte, yardımcı fiiller de ayrı madde başı olarak verilmişlerdir. Örneğin: *çup tu-* “öpmek”, *tu-* “yapmak”, *kîise tîr-* “beklemek”, *tîr-* “durmak” vb.

Kullanılan Çevriyazı Dizgesi

A a	a	P p	r
Ă ă	î	C c	s
Б б	b	Ç ç	ş
В в	v	T t	t
Г г	g	У у	u
Д д	d	Ÿ ŷ	ü
Е е	e, ye	Ф ф	f
Ё ё	yo	X x*	h
Ё ё	î	Ц ц	ts
Ж ж	j	Ч ч	ç
З з	z	Ш ш	ş
И и	i	Щ щ	şç
Й й	y	Ъ ъ	.
К к	k	Ы ы	i
Л л	l	Ь ь	.
М м	m	Э э	e
Н н	n	Ю ю	yu
О о	o	Я я	ya
П п	p		

* Çuvaşça sözcüklerde *h*, Rusça sözcüklerde *x* değerindedir.

METİN

Mihail Belov

Mihail Belov (Filipp Mihayloviç Belov) 1911 şulhi avgustın 18-mişinçe Tutar respublikinçe, Aksu rayonınçı Çıvaş Kiremeçî yatlı yalta, çuhın hresçen kil-yışınçe şuralnî. Aça çuhneh tîlîha yulnî. 1921 şulhi vişlîh vîhîtınçe îna Çistayri açasen şurtne vırnaştarnî, unta vîl vilîmren aran hîtîlsa yulnî. Vîtam şkulatan vîrense tuhnî hîşşîn vîl vişî şul huşşı Tutar respublikinçi Anat Savrîşri puşlamış şkulta açasene vîrentse purînnî.

1930 şulta M.Belov Şupaşkara kuşsa kilet, tipografire korrektor pulsa işlet. 1932 şulta “Suntal” curnalın 9-miş nomerince “Hîrlî oboz” yatlı pisik mar kalav piçetlese kîlarat’. Şakîn hîşşîn “Hatîr pul” curnalta şkul açisempe pionersem valli

pîçîksî kalavsem piçetleme tînat’.

1933-1935 şulseñçe M.Belov Tîvan şırşiv çikkinçe huralta tîrat’. Untan tavrînnî hîşşîn çilay vîhît huşşı respublikîri Halîh pultarulîh şurtınçe işlenî maltan meto-dist, untan direktor pulnî. Aslı Oteçestvennîy vîrşî şulîsençe pisatel’ —Sovyet Şarınçe. Vîrşî hîşşîn çilay vîhît huşşı Respublikîri uçitel’sen şurçîn pravleni pred-sedatelî, Halîh pultarulîh şurçîn direktorî tata Çistayri vîrîş drama teatrîn direktorî pulsa işlenî.

Pisatel’ ku taranççen şırnisençen “Vîşkın Maksîm”, “Şamrîksem”, “Tupa”, “Purnîş puşlamışî”, “Şamrîk çiresem”, “Lektsî hîşşîn” p’yesîsempe dramîsene, “Yulaşki tapînu”, “Dcu-de, îsta esî?”, “Vişî yultaş” kalavsene tata vîrîşla şırnî “V zarave zakata” poveşî palîrtmalla. Vîsençe vîl çıvaş halîhîn patşa samaninçi tata şırnî îmrîti purnîşne, sotsializm tıvas işri kîreşivne şınlasa parat’.

M.Belov tutar pisatelîsen proizvedeniysene çıvaşla kuşaras tîlîşpe numay tîrîşat’, vîl tutarlaran T. Gizzatîn “Humsem”, K. Tençurînîn “Senker şal”, Ş. Kemalîn “Şihan yîvi”, M. Amirîn “Purnîş yurri” dramisempe N. İsanbetîn “Zifa” yatlı p’yesine kuşarnî. G. İbragimov, A. Absalyamov, A. Yeniki, A. Fayzi, H. Tufan, S. Hakim, H. Vahit tata ittisen proizvedeniysene çıvaşla kuşarsa kîlaras tîlîşpe te M. Belov sahal mar işlenî.

M. Belov 1943 şultanpa —KPSS çlenî, 1939 şultanpa— SSSR pisatelîsen So-yuzîn çlenî.

M. Belov şırnî kînekesem: “Şamrîksem” (ikî paylî komedi, 1939)- “Tupa” (vişî paylî p’yesa, 1939), “Purnîş puşlamışî” (şiçî kartinîllî drama, 1941), “Şamrîk çiresem” (vişî paylî p’yesa, 1946), “V zareve zakata” (povest’, 1957), “Vîşkın Maksîm” (ikî paylî p’yesa, 1957), “Epir Lenina kurnî” (kalav, 1962), “Çeçek şıhhi”, (kîske kalavsem, 1963), “Aksusem” (povest’, 1965), “Şapla pulnî”, (poveşsempe kalavsem, 1967).

M. Belov pultarulîhîpe kînekesem şınçen şırnî pallîrah stat’yasempe retsenzi-sem: V. Lyubimov —“Şamrîk çiresem” p’yesa şınçen” (“Yalav”, 2 No, 1947), S. Pavlov— “Asran tuhmi kunsem şınçen” (“V zareve zakata” povest’ şınçen, “Kommunizm yalavî”, 1958, yanvarın 17- mîşî), İ. İvanov— “Dramîra mîn şit-mest’?”, (“Purnîş puşlamışî” drama şınçen, “Kommunizm yalavî”, 1959, aprelîn 5-mîşî), M. Yur’yev —“Kîvîlemen şivîsem” (“Çeçek şıhhi” kîneke şınçen, “Kommunizm yalavî”, 1964, fevralın 19-mîşî), M. Yur’yev— “Şınarsem kuş umînce pulççîr” (“Aksusem” povest’ şınçen, “Kommunizm yalavî”, 1965, sent-yabrın 22-mîşî).

Saltak Arımı

Kalav

Yalta purînnî vîhîtra man savni purççî. Epir pîr -pîrne çun-çîreren yuratattîmîr. Ançah nim kîtmen şîrten manîn vîrşa kaymalla pulçî. Ep kayrîm, vîl yulçî. Şapla uyrlîttîmîr epir savnipe.

Vîrsîra epî tîvatî şul irtterîm, temîse hutçen amantîm. Teley pur ikken, sıvah yultîm. Vîrsî pîtsen ikî şultan tîvan yala tavrîntîm. Tavrînassa tavrîntîm...Ançah kayarah yultîm pulas...Tupaymarîm ep ham yuratnî haphana. Tupaymarîm ham savnipe pîrle larakan sakka ta. Kaşhi vîyya tuhrîm...Unta ta şav-şavah urîh şamrîksem, urîh hîrsen yurri-sîvvisem. Şuk, ništa ta kurînmaşşî hampa pîrle üsnî tantîşsem. İlîk, vîrsîççen, şurhi işî kunsem şitsen, epir te şapla puhînatîmîr kaşhi vîyya. Puhînatîmîr taşla-taşla takîrlatnî Maten Şumkki tîkîrlîkne, nim çînmesîr şutalsa vîrtakan küllî umne. Epir te şaplah tullî kîmîlpa savînatîmîr, şepîş, ilemlî uyav yurrisene şîrantarattîmîr, pîr-pîrne yuratattîmîr. Samantîlîha kîna asa îletîn te şavsene, purte kuş umne kinori pek tuhsa tîraşşî: pîrle vilyasa üsnî vîhîtsem...Kupîşşî Santîrpa Urine...Akî vîl Santîr...Kupîsne kalasa man umran irtet pek. Kupîs kîvviipe pîrleh Urine sassi te yanîrat'.

Un çuhne Urinene yuratakan sahal marççî. Ançah Urine hîy pîrten pîr şinna şes yuratnî. Urine yuratakan kaççî vîl kupîşşî Santîrççî. Tîrsne tîrîseh kalas pulat'...Santîr ta Urinene tivîşlipeh suma sîvatçî. Vîsem pîrleşîş. İne ferminçe temîse şul huşşî layîh îşlenîşî kolhoz pravleniyî vîsene sîvakan İne parsa parnelerî. Kîşken kalasan, sîpaylîran ta sîpaylî tantîşsemççî İntî. Kîlînce te vîsen yalanah tîrpeylî te işî, şutî ta tasa. "Mînle çiper hîre lekterçî!"—tese, hîş-pîrisem kîvîşkelese te îletçîş.

İrtse kayrîş şav kunsem. Asînmalli şes tîrsa yulçî. Kaşhi vîyîşençe te, av, pîrîn hîşran üsse şîtnî şamrîksem kîna.

Şapah ta itles-ha şamrîk yîkît kupîs kalanine. İtles İlîkhî pek çîrene huskatsa kîvîlenine. Kupîşşî hîrsem yurataşşî. Unî şîn-pîçî te çiper pulsan vara, vîlseh kayaşşî. Anat kasran şîltî kasa şîtiççeneh yanîrat'-şke kupîşîn sassi. Şapla...un kîvvisençe man şamrîklîh kunîsem, un kîvvisençe—yuratupa uyrlî vîhîçîsem...

Akî man umra ilhanlî vîrsî çî maltanhi kunîsem. Şullahi işî ta uyar kaşsem...Şamrîk çîresençe yuratu tuyîmî şulîmlansa tînî vîhît...“Vîrsî!” tenî şîmah kaşni şînnî çîrine şutsîr irattarçî. Hal' şakna asînma kîrlî mar pulî? Ku şîmahpa ep şamrîksen savînîşne pîsma şes pultaratîp. Şapah ta mîn tîvîn. Pîrîn şamrîklîh vîrsîra irtî-şke.

Hal'hi pekeh as tîvatîp-ha: şapsa şumîr şîvat'. Şavîn çuhne Urine patne te hîrlîh çereçî pîrsa şîtrî. Şav kunran puşlasa kupîs ta yanîrama çarînçî. Kanaş hulîne şîtiççen îsatîş Santîra. Tîrlî işî şîmahsem kalasa yulçîş îsatma pînî yal-yişsem.

Şapla, Santîr kayrî...

Urapa yîrîsem hîşşîn kîrhi şumîr şîvî şîlen pek şusa pîçî malalla. Şav kunran puşlasa Urine te tîrsa yulçî pîr-pîççen. Kîrhi şumîr tumlamîsem pek tu nîlarîş unî kuşşul' tumlamîsem...Vîl kun tata şumîrî te şurî yurpa hutîş, şîvî şîlî te vîrçî urîm-surîm!

Santîr hîşşîn ep te numay purînaymarîm yalta. Aslî şulsem mana ta ayakka-ayakka ilçe kayrîş. Vîrsî çulne tapta-tapta atîsem te şîtile-şîtile pîrîş. Atîlpa Don yuhan şîvîşençe temîse hutçen te putrîm. Tavtapuş, hîtarçîş yultaşsem.

Şurhi kunsem te pîrîn hîşşîn tepri kilse şîtrîş. Kayîk hursem te kikak-kikak! tese irtîş. Şav kayîk hursem pek kilse kayma tür kilmerî şav yala. Manîn ta Urine pekeh yuratnî hîrîm tîrsa yulnîççî. Mana vîl uy haphî patînce tutripe sulsa tînî pek tuyînatçî. “Tavrînat', tavrînat'!” tese numayççen kîtrî pul' vîl mana. Ultî şul sahal mar. Paytah vîhît şîrusem te şîraymarîm. May kilmerî. Yulaşkinçen mana vîrsî hîrînce şuhâlçî terîş pul'. Vara...

Şuk, ep İna ayîplamastîp. Vîl ayîpsîr.

Pîr şînna vîşîmsîr kîtme te may şuk...

Şapla, yultaşsem. Vîrsî vîhîtînçî şulsem itla ta yivîr pulçîş. Hîvîrah pîletîr.

Numay-numay şurtsem tîlîha tîrsa yulçîş. Yalsençe tahşanah manîsa tuhnî şîpatana şînîren sîrma puşlarîş. Kîtusençe te irhan puşmak pîrusempe pîrle kaçaksem şes tîrsa yulçîş.

Klubra ta, av, pit sayra hutra kurînkalaşşî manpa pîrle üsnî tantîşsem. Pallah, nim tîlînmelli te şuk kunta. Pîrisem—İşre, teprisem—kilte, allisençe pîçîk pepke. Hîşîsem aslî şkul pîternî: uçitel', vîraç pulnî...Numayîşî traktorpa suha suhalaşşî, tîrî şîtînterîşşî...Kusem İntî purte teleylisem.

Paytah yultaşsene ep şîrasa tupaymarîm yalta. Simîl pulççîr yivîr tîpîrisem—vîrsî hîrînce tavrînaymasîr yulnisen. Vîsene, pallah, hal'hi şamrîksem retlîn as tumaşşî te. Ançah vîl şînsen amîşîsem vîşîmsîr huyhîpa şunaşşî, kaşni kun vîsem tutîr vîşîpe kuşşul'ne şîla-şîla ileşşî. Şuk, tavrînaymarî, tese tepîr hut yîre-yîre yarâşşî.

İlhanlî vîrsî hîy suranne ças-çasah as tutarat'-ha. Üt şînçî suran yusanma ta pultarat', ançah çîreri suran yusanmast' şav. Şuk, yusanmast' nihşan ta!

Vîrsî çarînnîranpa numay-numay şulsem irtîş. Akî kalleh Santîr arîmî Urine man umra.

İrtî yivîr kunsempe şulsem hîyîn İşne tunî-tunah ikken. Şamki şînce unî İmîr kaymaslîh şîçî yîr palîrsa yulnî. Puşînçî hura şîşî te çîr kîmîlpe hutşînnî. Hîvel pek ilemlî pîtiñçe vîti-vîti pîrkelençîksem...Ançah kuşî unî şav-şavah İlîkhî pek. Tarîn ta tasa küllî pek. Vîl kuşra ep hamîn irtî şamrîklîha kurtîm...Şîmah hîşşîn şîmah tuhrî. İrtî kunsene asa îltîmîr.

İrtî kunsem... nihşan ta manîsa tuhas şuk vîsem. Şîr şînçî okopsempe alî-urasençî suransem te tîrlense pîtmen -ha. Vîrsî vîhîtînce epir kurnî asapsem numayççen asran tuhmîş.

—Eh, tantîşîm, Urine, kalasa kîtart-ha hu kurnî-iltî yivîr kunsem şînçen?

—Kalasa kîtart-ha, tetîn... Mîn şînçen kalas-ha İntî man? Ep kurnî-iltîne purte pîleşşî. Un çuhne, vîrsî vîhîtînce, sahal marççî man pekkisem. Hu pîlen, Santîr kaysan, pîr-pîççen tîrsa yultîm. Santîr'ın yuratnî kupîşî kutnik sakki şînce larsa yulçî. Tuyra tîhînnî şur kîpî yulçî tata. Tata mîsker yulçî-ha? Çîrere —çîn-çîn yuratu tuyîmî... Ham yivîr şînçî...

Maltanhi kunsençe şul şînçen... untan vara okopsençen ças-çasah şîrusem kilke-

lese tıçış. Ep unın kaşni sımahne, yıke hıssın yıripe temişe hutçen timlese vullattım. Şav viş kitesli şirusem kilni vıhıtra huşşımır ta pit sıvıh pek tuyınatçı. Vısem mana savni mişırım sıvı ikkenne pıterse tıratçı. Yulaşkınçen viş kitesli şirusem te kilmi pulçı. Kilı-ha, kilı, tese lıplansa sürerim epı. Tunsıhla-tunsıhla kıtrım. Poçtal'on Varvari man umran nim çınmesir, puşne ayalalla ussa irtme puşları.

Kunsem irtse piçış. Epı aça şuratrım. Ançah aşşine kurma tür kilmeri unın. Şıp ta lıp vıl şuralni kun, upışkam vilni tese, huyhıllı hipar şitri. Malaşne nikam ta an vulatırççı kun pek hıruşı hipara. Puşran çulpa şapma may şuk teni pek, vilni şın hıssın vilme şuk. Itti hırarımsem te man pekeh-şke: pırt tulli pıçık açasempe tılıha yulnisem te pur.

Urine sasartık kalaşma çarınçı. Minter şine puşne huçı. Makıra-makıra asne ilçı vıl hıyın irtni hırlıhlı kunısene. Ep te şak samantıra pit tarın şuhışa putrım. İna hırhentim.

Ara, unın şınırılrah allisem mın çul tırı virman-şi! Mın çul utı şulman-şi! Mın çuhlı şır çayman-şi! Mın çuhlı yur hırman-şi! Mın-mın kına tuman-şi vıl parhatarlı alısem! "Şinterü kunı çasrah şittirçı!"— teni te şav imıptpe hıyne hıy lıplantarnı. Şav imıptpe yıpansa vıl purne te işleni. İvınsa iyha putsan ta, şivıh yultaşı şumınçe şukkişın hırlannı.

Şak samantıra ep hama sasartık tutlı iyhıran vıransa kaynı pekeh tuyrım. Urine te şıp şak vıhıtra puşne şiklerı. Şiklerı te şınıren kalaşma puşları.

Çı yivırri vırsı pıtsen pulçı. Hıvellı may uyılı kilse şitri. Hıvelpe pırleh işi-ışi şumır ta şusa irtı. Mın pur halih şinterü pattırısene kitse ilme tuhrı. Şav kun pırremiş hut ıvılım: "Anne, manın ta atte tavrınat'-i?"— teri. "Tavrınat', tavrınat'!"— terim ep te. Ep un çuh ham açana ham suyrim. Ançah üsse şitsen vıl hıyeh inlançı...Ep hama ham mişe şul inı— şavnaşkal suysa yıpatrım.

İvılım kasnı lartnı aşşı pek. İrtni kaş tılıntermellipeh tılınterçı-ha. Kaşhi vıyya aşşın kupısne ilse tuhnı. Haliççen vıl kupıs kalanine iltmenççı. Ep kilte şuk çuh vırenni ikken vıl aşşın kupısne aşşı pekeh kalama. Vara, ıvılım ta aşşı pek şuhalmasan yurıççı tese, tutlı iyhıran vırana-vırana kayatıp. Ah, tekeh vırsı an pultırççı!.

Hallıhe şut tınçe pit lıpkah mar-ha. Haşatsem vulatıp ep. Ye kunta, ye lere bombisem ükeşşı. Santıra peni faşistsen alline vışımsır hıs-pışal tıttaraşşı. Vısem atomlı bombisene, hıre virinne hursa, çitre-çitre çup tıvaşşı. Purnısa sıhlas tesen, sıhı pulas pulat' pırın.

Urine vışımsır kıtet sana. Santır, iltetın-i? Santır, iltetın-i? Te yalan şuhışlanıran, kaşni kaş kurat' vıl sana tılıkre. "Kilse şitri pul' te kitse tırat' inı"— tese, kaşni kaş vaskasa tavrınat' işren. Pırçı te işi unın, pılılmı te şutı! Mınşın tavrınmastın? Nıvuşlı vıl tunsıhlanine tuymasın, Santır tantışım...

Tasa çunlı yultaşa kıtme pılını —hıy vıl pattırlıh. Kıtme pıleken hırarımsene suma şusa, tutıhman hırsıran palık lartıttım ep. Vara şır şınçe nikam ta puş taymasır irtmıççı şav palık umınçen.

Şamrıksem taşla-taşla ıvıncış pulmalla, salanma puşları. Urine ıvılı pır hırpe utsa pırat'. Kaççı hullen kupıs kalat', hırı tata ta hullenreh yurı yurlat'. Şamrık çuh şes şapla yurlama pulat' şav, şamrık çire şıl kuş pek tapnı vıhıtra. Şamrıkliş pırre irtsen, tepre kilmeşt. Şur kunı şitsen, yıvışsem çeçeke laraşşı. Ançah vısem pır şul huşşınçe nihşan ta ikı hut çeçeke laraymaşşı.

Anat kasran şülti kasa şitiççen kupıs sassi yanırat'. Şav kupıs şemminçe man şamrık vıhıtım, şamrık teleyim, yuratu tuyımı...

Mihail Belov*

Mihail Belov (Filipp Mihayloviç Belov) 18 Ağustos 1911'de, Tataristan Cumhuriyeti'nin Aksu reyonundaki Çıvaş Kiremeçi adlı köyde, yoksul bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Daha çocukken öksüz ve yetim kaldı. 1921'deki açlık zamanında Çistay'daki [Çistopol] çocuk yuvasına konuldu ve büyük güçlölkle ölümünden korundu. Liseyi bitirdikten sonra üç yıl süreyle, Tatar Cumhuriyeti'ndeki Anat Savrış İlkokulu çocuklarına öğretmenlik yaptı.

M. Belov 1930 yılında Şupaşkar'a [Çeboksarı] göç etti ve matbaada müstensih olarak çalıştı. 1932 yılında "Suntal" [Örs] dergisinin 9. sayısında "Hırlı oboz" [Kızıl kamyon katarı] adlı kısa bir öyküsü basıldı. Daha sonra "Hatır pul" [Hazır ol] dergisinde okul çocukları ve piyonerler için kısa öyküler yayımlamaya başladı.

1933 yılından 1935'e kadar M. Belov anayurdunun sınırlarında nöbet tuttu. Oradan döndükten sonra Çuvaşistan Cumhuriyeti'nde halk sanatları yurdunda çalıştı; önce öğretim metodları uzmanı, daha sonra müdür oldu. Yazar büyük ulusal savaş yıllarında Sovyet ordusunda bulundu. Savaştan sonra oldukça uzun bir süre öğretmen yurdu yönetim müdürü, halk sanatları yurdu müdürü ve Çistay'daki Rus tiyatrosunun müdürü olarak çalıştı.

Yazarın şimdiye kadar kaleme almış olduğu eserler arasında "Vıskın Maksım" [Cakacı Maksim], "Tupa" [Ant], "Purnış puşlamışı" [Hayatın başlangıcı], "Şamrık çiresem" [Genç gönüller], "Lektisi hıssın" [Dersten sonra] adlı tiyatro oyunları ve dramalar, "Yulaşkı tapını" [Son saldırı], "Dju-de, İsta eşı?" [Cu-de, neredesin?], "Vişı yultaş" [Üç yoldaş] adlı öyküleri ve Rusça yazılmış "V zăreve zakáta" [Akşam yemeğinde] adlı uzun hikayesi sayılabilir. Bu çalışmalarında Çuvaş halkının çarlık döneminde ve çarlık sonrası dönemdeki hayatıyla Sosyalizmin kurulması yolundaki çabaları anlatır.

M. Belov, Tatar yazarlarının eserlerinin Çuvaşçaya aktarılması için büyük çaba sarfetmiştir. T. Gizet'in "Humsem" [Kamyonlar], K. Tınçura'nın "Senker Şal" [Mavi şal], Ş. Kemal'in "Şihan yivi" [Karga yuvası] ve M. Amir'in "Purnış yurri" [Hayat şarkısı] adlı dramalarını ve N. İsanbet'in "Zifa" adlı oyununu Tatarcadan aktarmıştır. Ayrıca G. İbrahimov, A. Absalyamov, A. Yeniki, A. Fayzi, H. Tufan, S. Hakim, H. Vahit gibi yazarların eserlerinden yapılan çevirilerin yayımlanması için de çok gayret sarfetmiştir.

* Mihail Yuryev. Çıvaş pisatelışem. Bio-bibliografı spravoçnikê, Şupaşkar 1968 (= Çuvaş Yazarları. Bibliyografya Kitabı. Çeboksarı 1968), 47-48.

M. Belov 1943 yılından itibaren Sovyetler Birliği Komünist Partisi, 1939 yılından itibaren de SSCB Yazarlar Birliği üyesidir.

M. Belov'un yayımlanmış eserleri şunlardır:

- "Şamriksem" [Gençler], (iki bölümlük komedi, 1939)
- "Tupa" [Ant], (üç bölümlük piyes, 1939)
- "Purniş puşlamış" [Hayatın başlangıcı], (yedi temsillik drama, 1941)
- "Şamrik çiresem" [Genç gönüller], (üç bölümlük seyirlik, 1946)
- "V zäreve zakâta" [Akşam yemeğinde, 1957]
- "Vişkin Maksim" [Çakacı Maksim], (iki bölümlük piyes, 1957)
- "Epir Lenina kurni" [Lenin'i gördük], (öyküler, 1962)
- "Çeçek sıhhi [Çiçek buketi], (kısa öyküler, 1963)
- "Aksusem" [Aksulular], (uzun öyküler, 1965)
- "Şapla pulni" [Öyle oldu] [uzun öyküler ve öyküler, 1957]

M. Belov'un eserleriyle ilgili en önemli yazılar ve tanıtımlar şunlardır:

- V. Lyubimov: "Şamrik çiresem" [Genç gönüller] piyesi üzerine, *Yalav*, Nr. 2, 1947.
- S. Pavlov: "Asran tuhmi kunsem şinçen" [Unutulmayan günler hakkında (V zäreve zakâta)] adlı uzun hikaye hakkında; *Kommunizm Yalavı*, 17 Ocak, 1958.
- I. Ivanov: "Dramıra mın şitmet?" [Dramada ne eksik?] (Purniş puşlamış [Hayatın başlangıcı]) draması hakkında; *Kommunizm yalavı*, 5 Nisan 1959.
- M. Jur'ev: "Kivilemen sıvısem" [Uyaksız şarkılar] (Çeçek sıhhi [Çiçek buketi]), *Kommunizm yalavı*, 19 Şubat 1964.
- M. Jur'ev: "Sınarsem kuş umınçe pulççır" [Benzerlikler gözönünde olsun. ("Aksulular" adlı uzun öykü hakkında)], *Kommunizm yalavı*, 22 Eylül 1965.

Asker Karısı

Köyde yaşarken bir sevgilim vardı. Birbirimizi yürekten severdik. Ama birden bire, hiç beklenmedik bir zamanda, seferberlik emri çıktı. Ben gittim, o kaldı. Böyle ayrıldık biz sevgilimle.

Savaşta dört yıl geçirdim ve defalarca yaralandım. Şansım yaver gitti ve sağ kaldım. Savaş bittikten iki yıl sonra memleketime döndüm. Dönmeye döndüm ama, biraz geç kalmış olacağım... Çok sevdiğim o kapıyı bir daha bulamadım. Bulamadım sevgilimle oturduğum bankı da. Akşam dansına gittim... Ama orada bambaşka delikanlılar ve şarkılar; başka kızların şarkıları. Hayır, hiçbir yerde benimle büyüyen akranlarım görünmüyor. Evvelce, savaştan önce, ılık bahar akşamları gelince, biz de böyle buluşurduk akşam dansları için. Pırıl pırıl uzayan denizin önündeki danslarla düzleşmiş Maten Şumkki meydanında toplanırdık. O zaman biz de bütün yüreğimizle sevinirdik, neşe dolu güzel eğlence şarkılarıyla ortalığı çınlatırdık ve aşıkıktık. Eğer bunları bir an olsun hatırlarsan, her şey sinemadaki gibi gözünün önüne gelir: birlikte oynadığımız ve büyüdüğümüz zamanlar ... Kemancı Santır ve Urine... Evet

o Santır... Sanki keman çalarak önümden geçiyor gibi. Ve keman nağmesiyle birlikte Urine'nin de sesi yankılanıyor.

O zamanlar Urine'ye aşık olanlar az değildi. Ancak Urine sadece bir kişiyi sevdi. Urine'nin sevdiği delikanlı o kemancı Santır'dı. Doğruyu söylemek gerekirse... Santır da Urine'ye hak ettiği değeri veriyordu. Evlendiler. Sığır çiftliğinde yıllarca çok iyi çalıştıkları için, kolhoz idaresi onlara bir sağlam inek armağan etti. Kısacası, son derece terbiyeli, iyi huylu arkadaşlarımız idiler. Evleri her zaman düzenli ve sıcak, aydınlık ve temizdi. Bazan birileri, kıskançlıkla "Ne kadar da güzel bir kız aldı." derdi.

Ama şimdi o günler/geçip gitti. Geride sadece hatıralar kaldı. Akşam danslarında yalnızca bizden sonraki gençler var.

Ama yine de bir delikanlının keman çaldığı duyulur. Kemanı, eskiden olduğu gibi, yürekleri hoplatır. Kızlar kemancıyı seviyorlar. Boyu posu yerinde, yakışıklı da olunca, kızlar ölüp bitiyor. Köyün aşağısından yukarıya kadar kemanın sesi yankılanır. Böyle...onun ezgilerinde gençlik günlerim, onun ezgilerinde aşk ve ayrılık zamanları...

İşte önümde duruyor lanet olası savaşın ilk günleri. Sıcak ve aydınlık yaz akşamlarıydı. Genç gönüllerde aşk duygusunun alevlendiği bir zaman... "Savaş!" sözü her insanın kalbine yığınla acı bırakır. Şimdi bunu düşünmek gereksiz mi olacak? Bu kelimeyle yalnızca gençlerin sevinçlerini yok edebilirim. Ne yapabilirsin ki? Bizim gençliğimiz savaşta geçti.

Tam da şu anmış gibi hatırlıyorum: Bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyor. Felaket sırası işte Urine'ye de geldi. O günden sonra keman sesi sustu. Santır'ı Kanaş şehrine kadar uğurladılar. Uğurlamaya giden insanlar bazı güzel sözler söyleyerek geride kaldılar.

Santır işte böyle gitti...

Araba izlerinin ardından güz yağmuru bir yılan gibi akıp durdu. O günden sonra Urine yapayalnız kaldı. Gözyaşları güz yağmurunun damlaları gibi damladı... O gün yağmur karla karışık yağdı ve sokaklardan soğuk rüzgarlar esti kendinden geçerce-sine!

Santır'ın arkasından ben de çok kalamadım köyde. Büyük yollar beni de ta uzaklara alıp gittiler. Savaş yollarında çizmelerim parçalandı. Volga ve Don ırmaklarının sularına defalarca batıp çıktım. Sağ olsunlar arkadaşlar ki beni kurtardılar.

Yaz günleri birbiri ardına gelip çattı. Yaban kazları gak-gak sesleriyle geçip gittiler. Bu yaban kazları gibi köye gidip gelme şansı yoktu. Benim de Urine gibi sevdiğim bir kız geride kalmıştı. Sanki her zaman tarlalara açılan kapıda bir mendil salıyormuş gibi gelir bana. "Döner, döner!" diye çok zaman beklemiş olmalı beni. Altı yıl az değil. Her zaman mektup da yazamadım. Buna fırsat yoktu. Neticede, savaş meydanında kaybolduğum söylenmiştir. Sonra...

Hayır, onu ayıplamıyorum. Onun günahı yok.

Bir insanı sonsuza kadar beklemenin de bir anlamı yok...

Böyle, arkadaşlar. Savaş sırasında yollar daha da zahmetliydi. Bunu hepimiz biliyorsunuz.

Pek çok ev öksüz kaldı. Köylerde uzun zamandır unutulmuş çarıklar yeniden giilmeye başlandı. Sürülerden geriye sadece zayıf danalar ve keçiler kaldı.

Klüpte de birlikte büyüdüğümüz yaşitlarımız çok seyrek görülüyor. Elbette buna şaşmamalı. Bir kısmı işte, bir kısmı elinde bir küçük bebekle evde. Bazıları yüksek okulu bitirdi: öğretmen, doktor oldu... Bir çoğu traktörle tarla sürüp ekin ekiyor. Bunların hepsi, talihliler.

Ama sorduğum bir çok yoldaşımı köyde bulamadım. Savaş meydanlarından bir daha geri dönmeyenlerin ağır toprağı hafif olsun. Şimdiki genç insanlar tabii bunları çok iyi hatırlamıyorlar. Yalnızca bu insanların anneleri sonsuz acıyla yanıp her gün başörtülerinin ucuyla gözlerinin yaşını siliyorlar! Hayır, dönemedi, diyor ve yeniden ağlamaya başlıyorlar.

Lanet olası savaş, yaralarını sık sık hatırlatır. Vücuttaki yaralar iyileşir, ama kalpteki yaralar iyileşmez. Hayır, iyileşmezler asla!

Savaşın bitmesinden bu yana bir sürü yıl geçti. İşte Urine, Santır'ın karısı, yine karşımda duruyor.

Geçmiş zor günlerle yıllar yapacağını yapmış. Alnında, bir daha ortadan kalkmayacak olan yedi kıvrım belirmiş. Başındaki siyah saçlara gümüş teller karışmış. Güneş gibi parlayan yüzünde ince kırışıklıklar... Sadece gözleri eskisi gibi. Derin ve temiz bir deniz gibi. O gözlerde gene geçmiş gençliğimi gördüm... Laf lafı açtı. Geçmiş günleri hatırladık.

Geçmiş günler... asla unutulacağı yok onların. Yerdeki barınaklar da düzelmedi, el ve ayaklardaki yaralar da iyileşmedi. Savaş sırasında çektiğimiz acıları uzun zaman unutamayacağız.

—Evet, yaşıttım Urine, bana yaşadığın zor günlerden bahsetsene.

—Anlat mı dedin... Neden söz edeyim şimdi ben? Gördüklerimi, işittiklerimi herkes biliyor. O zaman, savaş sırasında benim gibi olan az değildi. Biliyorsun Santır gidince yapayalnız kaldım. Santır'ın sevgili kemanı kerevetin üzerinde kaldı. Düğün günü giydiği beyaz gömleği de kaldı. Başka ne kaldı? Yürekdeki gerçek aşk... Ve hamileydim.

İlk günlerde yoldan... daha sonra da barikatlardan sık sık mektup geldi. Onların her satırını defalarca, kelime kelime okudum. Üç köşeli mektuplar geldiği zaman, kendimi ona çok yakın hissediyordum. Bunlar sevgili kocamın hayatta olduğunu gösteriyorlardı. Daha sonra üç köşeli mektuplar kesildi. Gelir gelir diyerek kendimi sakinleştirmeye çalıştım. Sıkla sıkıla bekledim Postacı Varvari, önümden hiç durmadan ve başını önüne eğerek geçmeye başladı.

Böylece günler geçti. Çocuk doğdu. Ama babasını görme şansı olmadı. Tam da

doğduğu gün kocamın ölüm haberi geldi. İlerde kimse böyle bir haberi almak zorunda kalmaz inşallah. Başını taşlara vurmaya gerek yok; ölenle ölümez derler. Benim başıma gelen başka kadınların da başına geldi: hatta bir ev dolusu çocukla dul kalan kadınlar bile var.

Urine birden bire sustu. Başını yastığa koydu. Ağlayarak geçmiş acı günleri düşündü. Ben bu arada çok derin düşünceye daldım. Onun için üzülüyordum.

Ah, kutlu elleri ne kadar ekin biçmişti! Ne kadar ot biçmişti! Ne kadar tarla sürmüştü! Ne kadar kar kürümüştü! Bu asil eller neler yapmıştı, neler. “Zafer günü tez gelsin!” diyerek bu umutla kendini biraz sakinleştirmişti. Bu ümitle, sessizce işlerini yapmıştı. Yorgun olarak uykuya daldığı zaman, kocasının yanında olmamasına kederleniyordu.

Birden bire tatlı bir uykudan uyanmış gibi bir hisse kapıldım. Urine tam da bu sırada başını kaldırdı. Kaldırdı ve yeniden konuşmaya başladı.

—En ağırı, savaş bitince oldu. Güneşli Mayıs ayı gelip çatmıştı. Güneşle birlikte ılık ılık bir yağmur da başlamıştı. Zaferin kahramanlarını karşılamak için bütün halk dışarı çıkmıştı. Oğlum ilk defa o gün: “Anneciğim, babam da geri gelecek mi” diye sordu. “Dönecek, dönecek” dedim ben de. Yalan söyledim çocuğa o zaman. Büyüyünce durumu kendiliğinden anladı. Bense kendimi ne kadar da kandırdım ve telli ettim...

Oğlum tıpkı babası gibi. Dün akşam beni tam bir şaşkınlığa düşürdü. Babasının kemanını aldı ve akşam dansına gitti. Şimdiye kadar keman çaldığını farketmemiştim. Herhalde evde olmadığım zamanlar babasının kemanını babası gibi çalmayı öğrenmişti. Oğlum babası gibi bir yerde kaybolup gitmesin, diyorum, tatlı uykudan uyandığım zaman. Aman, artık savaş olmasın!

Bir müddettir dünya pek de barış içinde değil. Gazetelerde okuyorum. Bir oraya bombalar düşüyor, bir buraya. Santır'ı vuran faşistlerin elinde sınırsız silahlar var. Haçın yerine atom bombalarını koyup, öpüyorlar. Hayat güvende olursa, bizim için de güven olacak.

Urine sonsuza kadar seni bekleyecek. Santır, duyuyor musun? Santır duyuyor musun? Her an seni düşündüğü için her gece rüyasında seni görüyor. “Belki geri gelmiş, beni bekliyordun” diye düşünerek her akşam acele acele dönüyor işten. Evi sıcak, odası aydınlık! Niye geri gelmiyorsun? Arkadaşım Santır, onun nasıl özlediğini gerçekten hissetmiyor musun?...

Temiz bir ruhla yoldaşını beklemek, bu da kahramanlık. Beklemeyi bilen kadınların, kızların şerefine paslanmaz çelikten bir heykel dikmek istiyorum. Dünyada hiç kimse bu heykelin yanından başını eğmeden geçip gitmesin.

Gençler herhalde dans etmekten yorulmuşlar, dağılmaya başladılar. Urine'nin oğlu bir kıza geçiyor. Delikanlı yavaş yavaş keman çalıyor, kız bir şarkı mırıldanıyor. Sadece gençlikte, deli gönül bir pınar gibi çağlarken böyle sevilir. Gençlik bir kere gitti mi bir daha gelmez. Bahar gelince ağaçlar çiçek açar. Ama bir yılda asla iki defa açmazlar.

Keman sesi, köyün aşağısından yukarısına yankılanıyor. Kemanın bu melodisinde benim gençliğim, genç mutluluğum, aşk duygum gizli...

SÖZLÜK

aça "çocuk"
akı "işte!"
alî "el"
alî-ura "el-ayak"
alline bk. alî.
allisem bk. alî.
allisençe bk. alî.
aman- "yaralanmak"
amiş "anne"
an fiillerin başına gelerek olumsuzluk yapan sözcük
anat "aşağı"
ançah "ancak"
anne "anne"
aprel "Nisan"
ara ah!
aran "zorlukla, güçlükle"
arım "(kadın) eş"
asa il- "anımsamak, hatırlamak"
asap "eziyet, azap"
asın- "hatırlamak"
asınma "hatırlama"
aslı "büyük"
asran tuh- "akıldan çıkmak, unutulmak"
as tu- "hatırlamak, anımsamak"
aşşı "babası"
atı "ayakkabı"
Atıl "Volga"
atomlî bombî "atom bombası"
atte "baba"
av "işte"
ayakka-ayakka "uzaklara uzaklara"
ayalalla "aşağı doğru"
ayıpla- "ayıplamak, günamak"
ayıpsır "ayıpsız, günahsız"

bomba "bomba"
bombisem bk. bomba.

curnal "dergi"

çarın- "durmak, kesilmek"
çarinnî "kesilme, durma, bitme"
ças-çasah "sık sık, çabucak"
çasrah "çabucak"

çav- "kazmak"
çeçek "çiçek"
çeçেকে lar- "çiçeğe durmak, çiçek açmak"
çereçî bk. çeret
çeret "sıra"
çılav "çok büyük"
çin-çin "gerçek"
çivaş "Çuvaş"
çivaşla "Çuvaşça"
çi "en" (en üstünlük derecesi gösterir)
çiki "sınır, hudut"
çikkinçe bk. çiki
çiper "güzel"
çinme- "ara vermemek, durmamak, dinlenmemek"
çire "yürek"
çireri "yürekteki"
çirine bk. çire
çitre-çitre "titreye titreye"
çlen "üye"
çuh "vakit, zaman"
çuhın "yoksul"
çuhne bk. un çuhne
çuhneh "vaktinde, zamanında"
çul "taş"
çun-çireren "can ve yürekten"
çup tu- "öpmek"
çup tiwaşşı bk. çup tu-.

direktor "müdür"
drama "drama"
drama teatrî "dram tiyatrosu"
dramisene bk. drama.
dramisempe bk. drama

eh "eh!"
ep "ben"
epir "biz"
epî "ben"

faşist "faşist"
ferma "çiftlik"
ferminçe bk. ferma
fevral "Şubat"

halîh "halk"
halîh pultarulîh şurtî "halk sanatları yurdu"
hal' "şimdi"
hal'hi "şimdiki"
halicçen "şimdiye kadar"
hallîhe "bugünlerde"
ham "kendimin"
hama "kendimi, kendime"
hamîn "kendimin"
hampa "benimle"
hapha "kapı"
haphi bk. hapha
haşat "gazete"
hısrân "arkadan"
hıssîn "ardından, sonra"
hipar "haber"
hır- "küremek"
hıruşî "kötü"
hışî "bazısı"
hış-pîrisem "kimileri"
hıtar- "kurtarmak"
hıtîlsa yul- "kurtulmak"
hıvîrah "herkes, hepimiz"
hîy "kendi"
hîyeh "kendi"
hîyîn "kendinin"
hîyne "kendini"
hîr "meydan, alan"
hîr "kız, genç kız"
hîrarîm "kadın, eş"
hîres "haç"
hîrhen- "acımak"
hîş-pîşal "silah"
hîvel "güneş"
hîvellî "güneşli"
hresçen "Hristiyan"
hu "kendin"
huçî bk. hur-.
hula "şehir"
huline bk. hula
hullen "yavaşça"
hullenreh "yavaşça"
hur- "koymak"
hur "kaz"
hura "kara"
huralta tîr- "nöbet tutmak"
hurlan- "kederlenmek, üzülme"
hurlîh "kötülük, dert"
hurlîhlî "kötü, kederli"
hurşî "çelik"

huskat- "kımıldatmak, oynatmak, harekete geçirmek"
huşşî "ara"
huşşîmîr "aramız"
huşşî "boyunca, süresince, arasında"
huşşinçe "arasında"
hut "kez, defa"
hutçen "defalarca"
hutîş "karışık"
hutşîn- "karışmak"
huyhî "kaygı, dert"
huyhîllî "kötü, kederli"

ihlanlî "lanet olası"
ırattar- "ağrıtmak"
ırhan "zayıf"
itla "çok"
itti "diğer"
ittisen "diğerleri"
ivîl "oğul, erkek çocuk"
ivîn- "yorulmak"
iyhî "uyku"
iyha put- "uykuya dalmak"

îna "onu, ona", bk. vîl.
îlan- "anlamak"
îsat- "uğurlamak"
îsatma "uğurlama"
îşî "sıcak"

ikî "iki"
ikken "imiş"
ikkenne
ilemlî "güzel, hoş"
ilme "alma, alış"
ilse kay- "alıp gitmek"
ilt- "iştirmek"
iltîl "iştirilmiş"
iltîni "iştirilen"
irt- "geçmek"
irtme "geçme"
irtse kay- "geçip gitmek"
irtse pîçîş bk. irtse pîr-
irtse pîr- "geçip gitmek"
irtter- "geçirmek"
itle- "iştirmek"

îlîk "önce, önceden"
îlîkhi "önceki"
îmîr "ömür"
îmîrtî "çağdaki, yaşamdaki"

İmîl "umut"
İne "sığır"
İntî "şimdi; artık"
İş "iş, uğraş"
İşle- "çalışmak"
İşri "işe ait, işle ilgili"

kaçaka "keçi"
kaççı "delikanlı"
kala- "söylemek; çalmak"
kalama "çalma; söyleme"
kalani "çalma, çalış"
kalasa kîtart- "söyleyivermek, anlatmak"
kalaşma "konuşma, sohbet"
kalav "öykü"
kalleh "yine"
kartina "sahne; tablo"
kartinîlî bk. kartina
kas- "kesmek"
kas "bölüm"
kasnî lartnî aşşî pek "tıpkı babası gibi (babası gibi kesilip oturtulmuş)"
kaş "gece"
kaşhi "geceki, geceye ait"
kaşni "her"
kay- "gitmek"
kayarah yul- "geç kalmak"
kayık "yabani (kuş için)"
kaymaslîh "gitmezlik"
kîlar- "çıkarmak, yayınlamak"
kîmîl "gönül"
kîna "azıcık"
kîtart- "göstermek"
kîkak-kîkak kuş sesi, yansıma
kil "ev"
kil- "gelmek"
kil-yış "aile"
kilkelese tîr- "gelip durmak"
kilmi pul- "gelmez olmak"
kilse şit- "gelip erişmek"
kinori "sinemadaki"
kirlî "gerekli"
kîtme "bekleme"
kîmîl "gümüş"
kîneke "kitap"
kînekişem bk. kîneke
kîpe "gömlek"
kîpi bk. kîpe.
kîreşîvne bk. kîreşü

kîreşü "uğraş, mücadele"
kîrhi "güze ait, güzükü"
kîske "kısa"
kîsken "kısaca"
kîlt- "beklemek"
kîteslî "köşeli"
kîtse tîr- "bekleyip durmak"
kîtü "sürü"
kîvî "ezgi, melodi"
kîvîleni "müzik"
kîvîşkelese il- "kiskanmak"
kîvvipe bk. kîvî.
kîvvisençe bk. kîvî.
kîvvisençeh bk. kîvî.
klub "kulüp"
kolhoz "büyük devlet çiftliği"
komedi "komedi"
korrektor "düzeltmen"
KPSS "Sovyetler Birliği Komünist Partisi"
ku "bu"
kun I "bunun"
kun II "gün"
kunta "bunda, buraya"
kupîs "keman"
kupîsîsa bk. kupîsî
kupîsîsî "kemancı"
kur- "gömek"
kurînkala- "görünmek"
kurînma- "görünmemek"
kurma "görme"
kurnî "görülmüş"
kurni "görülen"
kusem "bunlar"
kuş "göz"
kuşar- "çevirmek, tercüme etmek"
kuşşul "gözyaşı"
kuşsa kil- "göç etmek"
kutnik sakki "peyke"
külî "göl"

lar- "oturmak"
larsa yul- "oturup kalmak"
lart- "oturtmak"
layîh "iyi"
lekter- "rastlamak, denk gelmek"
lere "oraya"
lîpkah "sakin, huzurlu"
lîplansa şüre- "avunup durmak, kendini sakinleştirmek"
lîplantar- "sakinleştirmek,

avutmak"

makîra-makîra "ağlaya ağlaya"
malalla "ileride doğru"
malaşne "ileride, sonra"
maltan "önce"
maltanhi "önceki"
man "benim"
mana "beni, bana"
manîn "benim"
manîsa tuh- "modası geçmiş, ortadan kalkmış"
manpa "benimle"
mar "değil"
may I "Mayıs ayı"
may II "gerek"
may kilme- "fırsat olmamak"
metodist "metodoloji uzmanı"
minter "yastık"
mişe "ne kadar"
mîşîr "eş"
mîn "ne"
mîn çuhlî "ne kadar"
mînle "ne kadar"
mîn pur "ne kadar varsa, tümü, hepsi"
mînşîn "niçin"
mîsker "başka"

nihşan "asla"
nikam "hiç kimse"
nim "hiç"
ništa "hiç bir yerde"
nivuşlî "acaba"
nomer "sayı"
numay "çok"
numayîşî "çoğu"
numay-numay "çok çok"
numayççen "çok zaman"

okop "barikat"
oteçestvennîy "ulusal"

palîk "heykel"
palîk lart- "heykel dikmek"
palîrsa yul- "belirmek, ortaya çıkarmak"
palîrt- "belirtmek, göstermek, ortaya koymak"
pallah "belli, malum"
pallîrah "belli başlı"
parhatarlî "kutsal, saygıdeğer"

par- "vermek"
parnele- "armağan etmek"
pat "ön, huzur"
patne "yanına"
patşa "padişah"
pattîr "yiğit, kahraman"
pattîrlîh "yiğitlik, kahramanlık"
paylî "bölümlü"
paytah "her zaman"
pek "gibi"
pekeh "gibi"
pekki "gibi"
penî bk. per-
pepke "bebek"
per- "atmak, vurmak"
pîçî bk. pîr-
pînî bk. pîr-
pîr- "varmak, gitmek"
pîrsa şit- "varıp yetişmek, ulaşmak"
pîşîk "büyük"
pîru "buzağı"
pîsma "bozma, dağıtma"
pîçetleme "yayınlama"
pîçetlese kîlar- "yayınlamak"
pîoner "piyoner"
pîrîn "bizim"
pîsatel' "yazar"
pît I "yüz"
pît II "çok"
pîçîk "küçük"
pîçîksî "küçücük"
pîl- "bilmek"
pîleken "bilen"
pîlen "bilen"
pîlterse tîr- "bildirmek, haber vermek"
pîr "bir"
pîri "biri"
pîr-pîççen "tek başına"
pîr-pîrne "birbirini"
pîrkelençîk "kırıksık, çizgi"
pîrle "birlikte"
pîrleh "birlikte"
pîrleş- "evlenmek, birleşmek"
pîrre "bir kez"
pîrremîş "ilk kez, ilk olarak"
pîrten pîr "yalnızca, sadece"
pît- "bitmek; yok olmak, eskimek"
pîter- "bitirmek"
poçtal'on "postacı"
poveş "uzun öykü"

povest' "uzun öykü, roman"
pravleni "yönetim"
predsedatel' "müdür"
proizvedeni "eser"
puhın- "toplanmak, buluşmak"
pul- "olmak"
pultar- "başarmak"
pultarulh "ürün, eser, yaratılmış şey"
purınayma- "barınamamak, yaşayamamak"
pur "var"
purin- "yaşamak"
purne "herşeyi, herşeye"
purnis "yaşam"
purte "hepsi, her şey, herkes"
puşınçı "başındaki"
puşla- "başlamak"
puşlamış şkul "ilk okul"
puşne şikle- "başını kaldırmak"
puşmak "iki yaşında (buzağı)"
puş tay- "başını eğmek"
put- "batmak"
pülüm "oda"
pürçl bk. pürt.
pürt "ev"
p'yesisempe bk. p'yesa
p'yesa "piyes"
p'yesine bk. p'yesa

republik "cumhuriyet"
retlın "iyice"
retsenzi "tanıtma"

sahal "az"
sakka bk. sakı.
sakı "seki, kerevet"
sakki bk. sakı.
salanma "dağılma"
saltak "asker"
saman "zaman, dönem"
samant "sıra, zaman, an"
samantlıh "bir an"
sana "seni, sana"
sasartık "ansızın"
sası "ses"
sassi bk. sası
savın- "sevinmek"
savınıs "sevinç"
savni "sevilmiş, sevilen"
savni "sevigli"

sayra "seyrek"
sentyabr "Eylül"
sihi "emin, güvenli"
sihlas "güvenli, güvende"
sırma "(çarık veya dolak) giyme"
sıvah "sağ, iyi durumda"
sıvı "sağ, esen"
sımah "söz, kelime"
sınlasa par- "betimlemek, anlatmak"
sın-piçl bk. sın pit.
sın pit "yüz-göz, boy-pos"
sıpaylıran ta sıpaylı "terbiyeli, alçakgönüllü, iyi huylu"
sıvakan "sağmal, sağılan"
sıvatçl bk. suma su-
sıvı "soğuk"
sotsializm "sosyalizm"
Sovyet "Sovyet"
soyuz "birlik"
SSSR "Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği"
stat'ya "yazı, makale"
suha suhala- "tarla sürmek"
sulsa tır- "sallayıp durmak"
suma su- "saymak, değer vermek"
suran "yara"
suy- "yalan söylemek"

şak "bu, o"
şakın "onun, bunun"
şakna "bunu, ona"
şamki "alındaki"
şamrık "genç"
şamrıklıh "gençlik"
şapah ta "yine de, zaman zaman"
şapla "böyle"
şaplah "böyle"
şapma "çarpmı, vurma"
şapsa su- "(yağmur) bardaktan boşanırcasına yağmak"
şarı "ordu"
şarınçe bk. şarı
şav "o"
şavın çuhne "o vakit"
şav-şavah "işte; tıpkı"
şavnaşkal "öyle, öylece"
şavsene "bunları"
şeml "ezgi"
şemminçe bk. şeml.
şepis "şefkatli, sevecen"

şes "ancak, yalnız"
şın "insan"
şır- "yazmak"
şırayma- "yazamamak"
şırni "yazı, yazılmış şey"
şıru "mektup"
şıvıh "yakın"
şıvıh yultaş "yakın dost, can dost, hayat arkadaşı"
şıl kuş "pınar"
şılıl "hafif"
şıpata "çarık"
şıvat' bk. şapsa su-
şıçl "yedi"
şıl "rüzgar"
şınçe "üzerinde"
şınçen "hakkında, üzerine; üzerinden"
şınçl "üstündeki"
şine "üzerine"
şit- "erişmek, yetişmek"
şitlin- "erişmek, yetişmek"
şitinter- "yetiştirmek"
şikle- "kaldırmak"
şilen "yılan"
şılın "yeni"
şılınren "yeniden"
şinterü "zafer"
şır "yer"
şır şınçe "yeryüzünde"
şır şınçl "yer yüzündeki"
şıldıl- "yıpranmak"
şu- "yağmak"
şuhal- "yok olmak"
şuk "yok"
şukkişın "olmadığı için"
şul I "yıl"
şul II "yol"
şul- "yolmak, kesmek (çayır için)"
şulhi "yılındaki, yılına ait"
şulımlansa tır- "alevlenmek"
şullahi "yazın"
şumır "yağmur"
şumınçe "yanında"
şun- "yanmak"
şusa irt- "yağıp geçmek"
şur "bahar"
şural- "doğmak"
şurat- "yaratmak, doğurmak"
şurçıl bk. şurt
şurhi "bahardaki, bahara ait"
şurt "yurt; ev"

şut "aydınlık, parlak"
şutalsa vırt- "parlayıp durmak"
şutı "aydınlık, parlak"
şülti "yukarıki"
şüre- "yürümek"
şüs "saç"
şıra- "aramak, sormak"
şıv "su"
şıla il- "silmek"
şılırlı "damarlı"
şıp "tam da"
şıp ta lıp "tam da, noktası noktasına"
şırantar- "nara atmak, yüksek sesle şarkı söylemek"
şkul "okul"
şkul açisem "öğrenciler"
şuhışa put- "düşünceye dalmak"
şuhışlanı "düşünme"
şupaşkar "Çeboksarı"
şur "beyaz"
şusa pır- "akıp gitmek"
şutsır "sayısız, hesapsız"

ta da (bağlaç)
tahşanah "çoktandır"
takırlat- "düzenmiş dümdüz olmuş"
tantış "arkadaş, eş-dost"
tap- "akmak"
tapta- "çığnemek, ezmek"
taranççen "zamana dek"
tarın "derin"
tasa "temiz"
tasa çunlı "temiz ruhlu"
taşla- "dans etmek"
taşla-taşla "dansede dansede"
tata "ve; da, de"
tavrin- "dönmek"
tavrinayma- "dönememek"
tavtapuş teşekkür sözü
tay- "eğmek"
te de (bağlaç)
te- "demek"
tekeh "tek, yalnız"
teley "talih"
teleyli "talihli"
temişe "sayısız, çok"
tepre "yine, tekrar"
tepri "öbürü"
tırı "ekin, darı"

tutın- "girişmek, çaba göstermek"
 tuttar- "tutturmak, vermek"
 tıçış bk. tır-
 tihın- "giyinmek"
 tıkırılık "düz alan, meydan"
 tılha tırsa yul- "öksüz kalmak"
 tılha yul- "öksüz kalmak"
 tını bk. tır-
 tıpra "toprak"
 tıprisem bk. tıpra.
 tır- "durmak"
 tıraşlı bk. tuhsa tır-
 tırış- "uğraşmak, ilgilenmek"
 tırsa yul- "kalmak, geriye kalmak"
 tıvan bk. tu-
 tıvan şırşır "anayurt"
 tıvas bk. tu-
 tıvatı "dört"
 tıvatıp-ha bk. as tu-
 tıvın bk. tu-
 timle- "anlamaya çalışmak"
 tipografi "matbaa"
 tirpeyli "düzenli, tertipli"
 tivşilipeh "hak ettiğince, layık
 olduğunca"
 tılk "düş, rüya"
 tılın- "şaşırmak"
 tılinter- "şaşırtmak"
 tılış "ilgi, bağlantı"
 tınçe "dünya"
 tırısne tırışeh "doğruya doğru,
 doğrusunu söylemek gerekirse"
 tırlı "türlü, çeşitli"
 traktor "traktör"
 tu- "yapmak; doğmak"
 tuh- "çıkmaq"
 tuhsa tır- "çıkıp durmak"
 tullı "dolu"
 tumla- "damlamak"
 tamlam "damla"
 tunı-tunah bk. tu-
 tunsıhla-tunsıhla "sıkıla sıkıla"
 tunsıhlani "sıkılma, üzülmek"
 tupayma- "bulamamak"
 tutıhman "paslanmaz"
 tutır "mendil; başörtüsü"
 Tutar respubliki "Tatar
 Cumhuriyeti"
 tutar Tatar
 tutarla "Tatarca"
 tutlı "tatlı"

tutripe bk. tutır.
 tuy "düşün"
 tuyım "duygu, his"
 tuyın- "duyulmak, hissedilmek"
 tür kil- "mümkün olmak, başa
 gelmek, fırsat olmak"
 türleşe pıt- "iyileşmek, sağalmak"

uçitel' "öğretmen"
 ultı "altı"
 umınçen "önünden"
 umne "önüne"
 umra "önde"
 umran "önden"
 un "onun"
 un çuhne "o vakit"
 unın "onun"
 unta "orada"
 untan "oradan; ondan; sonra"
 upışka "koca"
 urapa "araba"
 urıh "ayrı, başka, farklı"
 urım-surım "kendinden geçmiş,
 kontrolsüz"
 ussa "asmak, sarkıtmak"
 utı "ot, çayır"
 utsa pır- "yürüyüp gitmek"
 uy "tarla"
 uyar "parlak"
 uyav "bayram"
 uyıh "ay"
 uyrıl- "ayrılmak"
 uyrılı "ayrılık"

ük- "düşmek"
 üs- "büyümek, yetişmek"
 üsse şit- "büyüyüp erişkin olmak"
 üt "vücut"
 valli "için"
 vara "sonra"
 vaska- "acele etmek"
 vilya- "oynamak"
 vır- "biçmek (ekin için)"
 vırın "yer"
 vırıs "Rus"
 vırışla "Rusça"
 vırnaştır- "yerleştirmek"
 vırtakan bk. şutalsa vırt-
 vıslıh "açlık"
 vıhıçışem bk. vıhıt
 vıhıt "vakit"

vıhıtınçı "vaktindeki"
 vıl "o"
 vıransa kay- "uyanıvermek"
 vırsa bk. vırşı
 vırşı "savaş"
 vıtam şkul "orta okul"
 vıyı "oyun, dans"
 vıyya bk. vıyı.
 vil- "ölmek"
 vilım "ölüm"
 vilme "ölme"
 vilni "ölmüş"
 vilseh kay- "ölüp gitmek"
 vırana-vırana "uyana uyana"
 vır- "esmek, üfürmek"
 vıren- "öğrenmek"
 vırense tuh- "mezun olmak"
 vırent- "öğretmek, eğitim vermek"
 viş "uç"
 vişem "onlar"
 vişen "onlar"
 vişençe "onlarda"
 vişene "onlara"
 viş "üç"
 vişimsir "sonsuz dek"
 vıtl-vıtl "ince ince"
 vraç "doktor"
 vula- "okumak"

yal "köy"
 yalan "sürekli, daima"
 yalanah "sürekli, daima"
 yal-yış "köydeş, aynı köyden olan"
 yanır- "yankılanmak"
 yanırma "yankılanma"
 yanvar "Ocak"
 yatlı "adlı, adındaki"
 ye...ye "bir...bir"
 yivir "ağır, zahmetli"
 yivir şın "hamile" (ağır insan)
 yivış "ağaç"
 yıpan- "avunmak"
 yıpat- "avutmak"
 yıkt "genç, yiğit"
 yı "iz"
 yıke hıssın yıripe "satır satır"
 yuhan "ırmak"
 yul- "kalmak"
 yulaşkinçen "sonunda"
 yulni "kalan, kalmış"
 yultaş "arkadaş"

yur "kar"
 yur- "karıştırmak, yoğurmak"
 yurat- "sevmek"
 yuratakan "seven"
 yuratu "sevgi"
 yurı "şarkı"
 yurı-sivı "şarkı-türkü"
 yurı yurla- "şarkı söylemek"
 yurlama "sevmek"
 yurri-sivisem bk. yurı-sivı
 yurrisene bk. yurı.
 yusanma "iyileşme, sağalma"